

Latvijas tiesu prakse

Avots: Sorainen, raksta autors: Oļegs Spundiņš

Valdes locekļa atbildība par nodokļu parādiem pēc juridiskās personas izslēgšanas no komercreģistra

(2025. gada 17. jūnija Senāta sprieduma analīze lietā SKA-82/2025)

Ievads

Latvijas Republikas Senāta Administratīvo lietu departamenta 2025. gada 17. jūnija spriedums lietā Nr. A420175521 (SKA-82/2025) ir nozīmīgs precedents, kas precizē likuma „Par nodokļiem un nodevām” 60. un 61. panta piemērošanu gadījumos, kad juridiskā persona ir izslēgta no komercreģistra. Šis raksts analizē Senāta tiesību normu interpretāciju, salīdzinot to ar VID un zemāko instanču tiesu secinājumiem, kā arī izceļ sprieduma ietekmi uz administratīvo praksi un valdes locekļu atbildības regulējumu.

Lietas faktiskie apstākļi

Lietā tika ierosināta, pamatojoties uz pieteicēja kasācijas sūdzību par Administratīvās apgabaltiesas 2023. gada 9. maija spriedumu, kas atstāja spēkā VID 2021. gada 29. aprīļa lēmumu. Ar minēto lēmumu pieteicējam kā bijušajam SIA „Can-USA” valdes loceklim tika uzlikts pienākums atlīdzināt budžetam nokavētos nodokļu maksājumus 99 117,03 eiro apmērā. VID konstatēja, ka ir izpildīti visi likuma „Par nodokļiem un nodevām” 60. panta pirmajā daļā noteiktie kritēriji, tostarp nokavēto nodokļu maksājumu apmērs, lēmumu paziņošana juridiskajai personai, aktīvu atsavināšana pēc nodokļu revīzijas uzsākšanas, akta par piedziņas neiespējamību sastādīšana un maksātnespējas procesa pieteikuma neiesniegšana.

Pieteicējs apstrīdēja lēmumu, norādot, ka:

- Viņš nebija SIA „Can-USA” faktiskais vadītājs vai patiesais labuma guvējs.
- Aktīvu atsavināšana notika normālas komercprakses ietvaros.

- Nodokļu parādu piedziņa no valdes locekļa nav iespējama pēc juridiskās personas izslēgšanas no komercreģistra un parādu dzēšanas.

Administratīvā apgabaltiesa noraidīja pieteikumu, pievienojoties rajona tiesas secinājumiem, ka valdes locekļa atbildība saglabājas neatkarīgi no juridiskās personas likvidācijas. Senāts, izskatot kasācijas sūdzību, atcēla apgabaltiesas spriedumu un nodeva lietu jaunai izskatīšanai, pamatojot lēmumu ar detalizētu tiesību normu analīzi.

Senāta tiesību normu interpretācija

1. *Likuma „Par nodokļiem un nodevām” 60. panta piemērojamība*

Senāts koncentrējās uz jautājumu, vai likuma „Par nodokļiem un nodevām” 60. panta pirmā daļa ir piemērojama, ja juridiskā persona ir izslēgta no komercreģistra un tās nodokļu parādi ir dzēsti saskaņā ar 25. panta pirmās daļas 7. punktu. Šī norma nosaka, ka nodokļu parādi tiek dzēsti, ja nodokļu maksātājs ir izslēgts no Uzņēmumu reģistra reģistriem un, ja to paredz Komerclikums, iestājas kreditoru prasījumu tiesību noilgums.

Senāts secināja, ka nodokļu parādu dzēšana rada tiesiskas sekas, kas pielīdzināmas parāda neesībai. Atsaucoties uz iepriekšējo praksi (2015. gada 7. oktobra lēmums lietā Nr. SKA-1054/2014), Senāts uzsvēra, ka dzēsts nodokļu parāds juridiski vairs neeksistē, tādējādi izslēdzot pamatu tā atlīdzināšanai no valdes locekļa saskaņā ar 60. panta pirmo daļu. Šāda interpretācija balstīta uz likuma gramatisko un sistēmisko analīzi, kas apliecina, ka parāda dzēšana nozīmē valsts atteikšanos no prasījuma tiesībām.

2. *Likuma „Par nodokļiem un nodevām” 61. panta analīze*

Senāts rūpīgi izvērtēja 61. panta normas, kas reglamentē procedūru nodokļu parādu atlīdzināšanai no valdes locekļa. Panta pirmā daļa paredz, ka VID triju mēnešu laikā no akta par piedziņas neiespējamību sastādīšanas brīdina juridisko personu un valdes locekli par procesa uzsākšanu. Otrā daļa piešķir tiesības iesniegt maksātnespējas vai tiesiskās aizsardzības procesa pieteikumu, kas var izbeigt parādu atlīdzināšanas procesu, savukārt devītā daļa nosaka solidāru atbildību starp juridisko personu un valdes locekli.

Senāts norādīja, ka 61. panta procedūra paredz juridiskās personas pastāvēšanu procesa uzsākšanas brīdī, jo:

- Brīdinājuma nosūtīšana juridiskajai personai nav iespējama, ja tā ir likvidēta.
- Valdes loceklis nevar īstenot tiesības iesniegt maksātnespējas procesa pieteikumu, ja juridiskā persona vairs nepastāv.
- Solidārās atbildības princips zaudē jēgu, ja nav iespējama alternatīva parāda piedziņa no juridiskās personas.

Tādējādi Senāts secināja, ka 60. un 61. panta normas nav piemērojamas, ja juridiskā persona ir izslēgta no komercreģistra, jo likumdevēja nodoms bija regulēt situācijas, kad juridiskā persona vēl eksistē.

3. Likumdevēja mērķu izvērtēšana

Senāts analizēja likumprojekta „Grozījumi likumā „Par nodokļiem un nodevām”” (pieņemts 2014. gada 17. decembrī) anotāciju, lai noskaidrotu likumdevēja mērķus. Anotācijā norādīts, ka regulējuma mērķis ir:

- Paaugstināt nodokļu iekasēšanas efektivitāti.
- Veicināt valdes locekļu atbildību par nodokļu saistībām.
- Motivēt juridiskās personas iesniegt maksātnespējas procesa pieteikumu, lai nodrošinātu kreditoru tiesību aizsardzību.

Senāts secināja, ka primārais likumdevēja mērķis bija veicināt maksātnespējas procesa uzsākšanu, nevis noteikt valdes locekļa atbildību pēc juridiskās personas izslēgšanas no komercreģistra. Šo secinājumu apstiprina Satversmes tiesas 2016. gada 15. novembra spriedums lietā Nr. 2015-25-01, kas norāda, ka 60. un 61. panta process tiek izbeigts, ja tiek uzsākts maksātnespējas process.

4. Komerclikuma un Maksātnespējas likuma normu interpretācija

Senāts izvērtēja apgabaltiesas atsauces uz Komerclikuma 169. panta piekto daļu un Maksātnespējas likuma 72.¹ panta trešo daļu, kas tika izmantotas, lai pamatotu valdes locekļa atbildību pēc juridiskās personas likvidācijas.

- **Komerclikuma 169. pants:** Šī norma regulē valdes locekļa atbildību pret sabiedrību par nodarītajiem zaudējumiem. Senāts uzsvēra, ka tā attiecas uz attiecībām starp sabiedrību un valdes locekli, nevis uz VID tiesībām administratīvā procesa ietvaros. Turklāt norma neprasa sabiedrības pastāvēšanu prasījuma celšanas brīdī, taču tā nav piemērojama nodokļu parādu piedziņai.
- **Maksātnespējas likuma 72.¹ panta trešā daļa:** Šī norma paredz valdes locekļa atbildību par dokumentu nenodošanu maksātnespējas procesā, ļaujot kreditoram celt prasību pat pēc procesa pabeigšanas. Senāts norādīja, ka šī norma attiecas uz specifiskiem apstākļiem, kas izskatāmajā lietā nebija konstatēti, jo nodokļu parādu neesamība nebija saistīta ar dokumentu nenodošanu, bet gan ar juridiskās personas izslēgšanu no komercreģistra.

5. *Finanšu ministrijas viedokļa noraidīšana*

Finanšu ministrija, atbalstīta no VID puses, uzskatīja, ka 60. panta piemērošana ir iespējama arī pēc juridiskās personas izslēgšanas, jo valdes locekļa atbildība ir personiska. Senāts noraidīja šo viedokli, norādot, ka:

- Likumdevēja mērķis nebija regulēt situācijas, kad juridiskā persona vairs nepastāv.
- Solidārās atbildības princips nav īstenojams bez juridiskās personas.
- Atsauces uz kriminālprocesiem nav piemērojamas, jo lieta tika skatīta administratīvā procesa ietvaros.

6. *Komerclikuma 314.¹ panta analīze*

Senāts noraidīja Finanšu ministrijas apgalvojumu, ka juridiskās personas izslēgšana no komercreģistra varētu veicināt valdes locekļu izvairīšanos no atbildības, veicot vienkāršotu likvidāciju saskaņā ar Komerclikuma 314.¹ pantu. Senāts uzsvēra, ka šī norma paredz vienkāršotu procedūru, bet neizslēdz kreditoru aizsardzības mehānismus, tostarp maksātnespējas procesa ierosināšanu.

Secinājumi un ietekme uz praksi

Senāts noraidīja VID tiesību normu interpretāciju, uzsverot, ka nodokļu parādu dzēšana saskaņā ar likuma „Par nodokļiem un

nodevām” 25. pantu izbeidz parāda esību, padarot 60. panta piemērošanu neiespējamu. Solidārās atbildības principu Senāts arī ir atzinis par nepiemērojamu, jo juridiskā persona vairs nepastāv pēc tās izslēgšanas no Komercreģistra.

Arī apgabaltiesas likuma „Par nodokļiem un nodevām” 60. un 61. panta interpretāciju Senāts atzina par kļūdainu, jo apgabaltiesa ignorēja nodokļu parādu dzēšanas tiesiskās sekas. Atsauces uz Komerclikumu un Maksātnespējas likumu Senāts atzina par neatbilstošām administratīvā procesa kontekstam.

Spriedums liek VID pārskatīt praksi, uzsākot nodokļu parādu piedziņu no valdes locekļiem pēc juridiskās personas izslēgšanas, un uzsver kreditoru pienākumu aktīvi izmantot Komerclikumā paredzētās aizsardzības iespējas. Tāpat tas kalpo kā atgādinājums tiesām rūpīgi izvērtēt visu pušu argumentus, nodrošinot tiesību normu precīzu piemērošanu.